

Falske nyheter

undervisningsplan.no

Om Undervisningsopplegget

Sosiale medier har blitt en stor del av hverdagen til folk flest. Her florerer det av falske nyheter, og det kan ofte være vanskelig å skille løgn fra sannhet. I dette tverrfaglige undervisningsopplegget i norsk og samfunnsfag vil elevene få kunnskap om falske nyheter og lære teknikker for å skille pålitelige kilder fra upålitelige. Undervisningsopplegget består blant annet av gruppearbeid, videoer, diskusjoner og quiz. Elevene vil også arbeide med prosessorientert skriving da de skal skrive et essay hvor de reflekterer over de problematiske aspektene ved falske nyheter. Opplegget består av syv skoletimer, men kan enkelt utvides til flere timer!

Trinn: 9. trinn (kan justeres for å passe til andre trinn)

Fag: Samfunnsfag, norsk

Utstyr lærer: PC

Utstyr elev: PC

Antall skoletimer: 7 skoletimer

Kompetansemål:

Samfunnsfag:

- vurdere på kva måtar ulike kjelder gir informasjon om eit samfunnsfagleg tema, og reflektere over korleis algoritmar, einsretta kjelder eller mangel på kjelder kan prege forståinga vår
- reflektere over kva for aktørar som har makt i samfunnet i dag, og korleis desse grunngir standpunkta sine
- utforske ulike plattformer for digital samhandling og reflektere over korleis digital deltaking og samhandling påverkar forma på og innhaldet i samfunnsdebatten

Norsk:

- Bruke kilder på en kritisk måte, markere sitater og vise til kilder på en etterrettelig måte i egne tekster
- Utforske og vurdere hvordan digitale medier påvirker og endrer språk og kommunikasjon
- Skrive tekster med funksjonell tekstbinding og riktig tegnsetting og mestre rettskriving og ordbøying på hovedmål og sidemål
- Bruke fagspråk og kunnskap om grammatikk, tekststruktur og sjanger i samtale om og bearbeiding av tekster
- Uttrykke seg i ulike sjangre og eksperimentere med sjangre på kreative måter

Første økt: Hva betyr egentlig "fake news" og kildekritikk?

I denne timen introduseres elevene for "falske nyheter" og andre viktige begrep innenfor tematikken. Klassen skal også jobbe med hvordan de kan gjenkjenne slike nyheter. Det er laget en PowerPoint og to elevark til økten.

1. Refleksjon og introduksjon: Skriv "falske nyheter" på tavlen, og gi elevene 2-3 minutter til å tenke over hva dette begrepet betyr og hva det innebærer. Deretter skal elevene rekke opp hånden og dele hva de tenker mens lærer skriver stikkord rundt begrepet på tavlen. Oppsummer i plenum mens du skriver.
2. Gjennomgang: Gå gjennom powerpointen Falske nyheter (fire slides).
3. Quiz og diskusjon: Be elevene gå inn på nettsidene til Medietilsynet og ta quizen om falske nyheter. Resultatene diskuteres i plenum.
4. Utforsking og avklaringer: I grupper på 2-3 lager elevene en liste over nyheter og historier de har hørt som de vet eller lurer på er sanne eller falske (se ressursark "Falske nyheter, elevark"). Gruppene snakker så med hverandre, deler listene sine og diskuterer om nyhetene/historiene er sanne eller falske. Lærer leder så en helklassesamtale om det de ulike gruppene har diskutert. Spørsmål til klassediskusjon:
 - a. Hvilken sak virket mest falsk? Hvorfor?
 - b. Var det noen saker som dere ikke visste om var sanne eller ikke? Hvorfor?
 - c. Hvilke likheter finner dere mellom sakene som er falske?
5. Begreper: del ut ressursarket "Elevark begreper" og be elevene fylle ut forklaringer og eksempler. De kan gjerne jobbe to og to, men alle må fylle ut sitt eget ark slik at de har det til senere. Hvis de ikke blir ferdige fullføres arket neste time, eventuelt som hjemmelektse. Når arkene er fylt ut skal alle begrepene gjennomgås i klassen: la elevene forklare begrepene og komme med eksempler.

Ressurser

Linker:

- [Quiz](#)
- Faktasider om fake news og kildekritikk:
 - <https://www.nupi.no/Skole/HHD-Artikler/2018/Fake-news>
 - https://www.minstemme.no/faglige-ressurser/fakenews_og_kildekritikk
 - <https://nettrett.no/falske-nyheter/>
 - <https://www.dubestemmer.no/9-13-ar/kildekritikk>

Ressurser som lastes ned fra undervisningsplan.no::

- Falske nyheter, powerpoint
- Falske nyheter, elevark
- Elevark begreper

Andre økt: Hvor pålitelig er kilden din?

I denne timen skal elevene jobbe med å vurdere ulike kilders kredibilitet.

1. Del elevene inn i grupper på 2-3. Hver gruppe får utdelt en artikkel/nyhetssak/blogginlegg. Saken skal leses og gis en vurdering av gruppen (se ressurser).
2. Alle sakene med vurderingen og stjernene henges opp i klasserommet. Elevene skal gå rundt og se på de andre gruppenes bidrag.
3. Oppsummering og refleksjon i plenum:
 - a. Hva var overraskende med det elevene fant?
 - b. Hvorfor er det viktig å undersøke hvem som står bak saken og motivene deres?
 - c. Hvorfor kan vi ikke stole blindt på innhold vi leser?
 - d. Hva kommer dere til å gjøre fremover for å skille mellom pålitelige og upålitelige kilder?

Ressurser

Ressurser som lastes ned fra undervisningsplan.no:

- Oppgavetekst_Hvor pålitelig er kilden din
- Tekster_Hvor pålitelig er kilden din

Tredje økt: Hvor kommer bildet fra?

Ekte bilder blir ofte brukt som en del av falske nyheter. Dette er med på å gjøre det ekstra vanskelig å vurdere saken: bildet i seg selv er jo ofte ekte! I denne timen skal elevene trene på å søke opp hvor ulike bilder originalt kommer fra.

1. Del elevene inn i grupper på 2-3. På forhånd må lærer ha gjort linken til artikkelen om bildesøk, samt ressursen med ulike overskrifter og bilder, tilgjengelig for elevene via den digitale plattformen klassen/skolen bruker. Be elevene først lese artikkelen. Deretter skal gruppene søke opp bildene fra ressursarket gjennom metoden som beskrives i artikkelen.
2. Oppsummer i plenum ved å stille følgende spørsmål:
 - a. Når bør vi være skeptiske til hvor bildene kommer fra?
 - b. Hvordan kan vi vite om bildene som brukes er ekte?
 - c. Hva tror dere er den største ulempen med å bruke ekte bilder i falske saker?
 - d. Hva betyr opphavsrett?

Ressurser

Linker:

- Faktisk.no: [Artikkel om bildesøk](#)

Ressurser som lastes ned fra [undervisningsplan.no](#)::

- Hvor kommer bildet fra

Fjerde økt: Folkeopplysningen

I denne timen skal elevene se en episode av Folkeopplysningen og diskutere ulike spørsmål knyttet til falske nyheter.

1. Lærer kan velge mellom to ulike episoder fra Folkeopplysningen: "Konspirasjonsteorier (35 minutter)" og "Make Lillestrøm Great Again" (45 minutter).
2. Etter at dere har sett på Folkeopplysningen, skal elevene gå i grupper på to og svare på oppgavesettet. Gruppene møter så andre grupper for å diskutere hva de har snakket om, og læreren avslutter seansen med en helklassesamtale for å oppsummere hva alle gruppene har snakket om. Det kan hende elevene har sett en av episodene fra før av, men begge fungerer godt som ressurser til å invitere til kritisk tenkning om falske nyheter.

Oppgavesettet:

- 1) Hvilke spørsmål kan du stille deg om du får mistanke om at en nyhet er falsk?
- 2) Hvilke kjennetegn er det på en konspirasjonsteori?
- 3) Hva er problemet med falske nyheter?
- 4) Hvorfor tror du at noen vil spre falske nyheter?

Ressurser:

Linker:

- Folkeopplysningen: ["Konspirasjonen"](#)
- Folkeopplysningen: ["Make Lillestrøm Great Again"](#)

Femte økt: Sjanger: essay

I denne timen skal elevene lære om essaysjangeren. Dette er en introduksjonstime som legger opp til prosessorientert skrivning og en større essayoppgave som kan brukes enten som vurderingsgrunnlag i norsk skriftlig og samfunnsfag, eller som vurdering for læring. Dette opplegget tar i bruk femavsnittsmetoden for å lære elevene hvordan de skal skrive et essay.

Se vedlagt powerpoint for korte lysbilder om oppbygging av essay[©]

1. Se video om essay som introduksjon til sjangeren.
2. Gå gjennom sentrale begreper som er knyttet til essaysjangeren: tema, språklige virkemidler, faktaeksempler, egne tanker og erfaringer. Vis hvordan et essay er bygd opp ved å bruke modellteksten (se ressurs) som eksempel.
3. Be elevene lese modellteksten for seg selv, og markerer følgende ting i teksten: tema, språklige virkemidler, faktaeksempler, egne tanker og erfaringer. Her kan det være til god hjelp for elevene om læreren selv markerer teksten for å vise en fasit etter de har fått prøve seg på egenhånd. Modellteksten inneholder ikke alle elementene, så dette er en fin inngang til diskusjon med elevene om manglene i modellteksten.
4. Prosessorientert skrivning:
 - a. I grupper på to noterer elevene ned hva de forbinder med falske nyheter. Del notatene inn i kategoriene "Egen erfaring", "Faktaopplysning" og "Egen tanke/mening".

Eksempel:

Egen erfaring	Faktaopplysning	Egen tanke/mening
I forrige uke så jeg en nyhet om at koronaviruset ble oppfunnet i et laboratorium	Faktisk.no har skrevet en artikkel om at denne nyheten er falsk (kilde)	Dette har fått meg til å lure på om jeg kan stole på noe som helst av det som dukker opp i feeden min.

- b. Læreren lager et tankekart på tavla og leder en helklassesamtale hvor elevgruppene deler og diskuterer det de har notert.
- c. Elevene lager så en prioritert liste over hva de vil ha med i et essay om falske nyheter. Elevene skal så skrive en innledning på 3-5 setninger. Spørsmålet de skal reflektere rundt er "Hva er problematisk med falske nyheter?" (Se lysbilde 9 i vedlagt powerpoint).
- d. Vi avslutter skriveøkta med hverandrevurdering. Elevene går sammen i par og gir kommentarer på innledningen som partneren har skrevet.

Ressurser:

Linker:

- [Video om essay fra Faqbokforlaget](#)

Ressurser som kan lastes ned fra undervisningsplan.no:

- Falske nyheter_time5
- Modelltekst

Sjette og syvende økt: Essay-skriving

Denne dobbeltimen er lagt opp slik at elevene får prøve seg i å skrive essay. I forrige time skrev alle en innledning, og nå skal de fortsette med å skrive tre hovedavsnitt og en avslutning. Denne oppgaven kan differensieres i form av at elevene ikke nødvendigvis må skrive tre hovedavsnitt. Hensikten er at de skal anvende kunnskapen de har oppbygget seg så langt og få en underveisvurdering på arbeidet de leverer. Underveisvurderingen kan også bli gitt i timen.

Ressurser:

Ressurser som kan lastes ned fra undervisningsplan.no:

- Falske nyheter_essay